

N:o 5.

Ank. till Riksd. kansli den 25 april 1899, kl. 1 e. m.

Sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande, i anledning af väckta motioner rörande folkskolelärares aflöning.

1:o.

I en inom Andra Kammaren väckt motion (n:o 14) har herr C. Ang. de till folk- och småskolelärare utgående ålders-tilläggens bestridande af statsmedel. Johansson i Aflösa föreslagit, att Riksdagen måtte besluta, det samtliga ålderstilläggen till lärarepersonalens i både folk- och småskolan kontanta lön från och med nästa års början, eller så snart ske kan, betalas ensamt af staten.

Till stöd för denna framställning har motionären anfört följande.

Bland de utgiftsposter, som numera årligen på ett synnerligen känbart sätt tyngde den kommunala budgeten, vore afgiften till skolan en af de mest betydliga. Visserligen måste det glädja hvarje folkupplysningens vän och främjare, att så vore förhållandet, alldenstund denna upplysning måste anses ett af de allra viktigaste momenten i våra dagars kultur icke allenast på det andliga, utan äfven på det materiella området, men saken hade dock en annan sida, som äfven den förtjenade att tagas i allvarligt öfvervägande.

Vårt land och folk hade kommit i den enligt många förmenande i viss mån egendomliga ställningen, att under det statskassans inkomster flödade i rikligt mått, så hade den kommunala beskattningen mångstädes vuxit till en sådan höjd, att man med afseende på kommunernas finanser ej utan oro vågade tänka på framtiden.

Det synes motionären därför med fog kunna ifrågasättas, huruvida icke staten i någon rikligare mån än hittills skett borde hjälpa till att lätta kommunernas finansiella bördor för folkundervisningens vidmagthållande och ytterligare framåtskridande. Och hade motionären tänkt sig, att detta för närvarande lämpligast kunde ske på så sätt, att statsverket ensamt gäldade samtliga ålderstilläggen för hela lärarepersonalen i både folk- och småskolan.

Förutom de skäl, motionären sålunda framhållit i berörda afseende, ansåge han sig äfven böra påpeka en annan omständighet, som i hans tanke äfven talade för den nu ifrågasatta åtgärden.

Enligt gällande lag vore den kontanta minimilönen för folkskolans lärarepersonal 600 och maximilönen, sedan tvenne ålderstillägg tillkommit, 800 kronor. Att en dylik föreskrift med hänsyn till lärarnes rättvisa befordran understundom kunde inverka menligt, torde näppeligen kunna bestridas. Ty om af de tre personer, som uppförts å ett förslag, den ene räknade ett, den andre fem och den tredje tio tjenstår, så hände det antagligen ej så sällan, att den billigare lönen finge fälla utslaget på bekostnad af den större undervisningsskickligheten och de i öfrigt högre meriterna.

I sammanhang med ofvan omförmälda motion har utskottet till behandling förehaft en inom Andra Kammaren af herr *S. O. Nylander* m. fl. väckt motion (n:o 179), deri föreslagits, *dels* att Riksdagen måtte besluta, att de till lärare och lärarinnor vid folk- och småskolor enligt lag utgående ålderstilläggen måtte helt och hållet bestridas af statsmedel; *dels* att Riksdagen för genomförandet af detta beslut måtte höja det under riksstatens åttonde hufvudtitel uppförda anslag för lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor med 200,000 kronor, eller med det belopp, som för ändamålet erfordrades.

Till stöd för denna motion har anförts följande.

Att kostnaderna för folkskoleväsendet i vårt land under senare

åren i betydlig grad stigit, vore en allmänt erkänd sanning. Den officiella statistiken visade ock nogsam, att så är förhållandet.

Hvad som dock härvid ej kunde undgå att väcka uppmärksamhet vore, att landtkommunernas utgifter för folkskolorna ökats i ännu högre grad än statens tillskott till desamma, hvarjemte de respektive kommunerna drabbades så högst olika af kostnaderna för sina skolor; en del socknar nödgades uttaxera 10 å 15 gånger högre belopp per fyrk än andra närliggande kommuner. De af Riksdagen beslutade ålderstilläggen till lärarnes och lärarinnornas löner bidroge ytterligare till denna ojemna beskattning.

För att dessa missförhållanden i någon mån måtte afhjelpas, syntes det motionärerna lämpligt och nödvändigt, att staten åtog sig att ensam bestrida dessa lärarne och lärarinnorna tillkommande ålderstilläggen, hvarigenom ock den fördelen vunnes, att, vid tillsättande af lärarebefattning, hänsyn ej behöfde tagas till den större eller mindre lön, hvarmed kommunen måste aflöna sin lärare.

Vid beräkning af det för detta ändamål erforderliga beloppet hade motionärerna kommit det resultat, att för betäckande af en tredjedel af folkskolelärarnes ålderstillägg skulle erfordras cirka 135,000 kronor och för småskolelärarinnorna cirka 62,000 kronor, eller i rundt tal tillsammans 200,000 kronor.

Den fråga, hvilken uti förevarande två motioner blifvit till det sammansatta utskottet öfverlemnad för förberedande behandling, har vid flera föregående tillfällen varit föremål för Riksdagens pröfning. Redan vid 1885 års riksdag förelåg en framställning i enahanda syfte, och statsutskottet anförde då, att utskottet icke ansett sig kunna tillstyrka Riksdagen att besluta *en* grund för utgörande af någon viss del af folkskolelärarnes aflöning och *en annan* grund för en annan del af samma aflöning, såsom förhållandet blefve, om ålderstilläggen helt och hållet, men den kontanta lönen i öfrigt endast till $\frac{2}{3}$ bestredes af statsmedel.

Till detta skäl, som i ett liknande ärende åberopades af sammansatta stats- och lagutskottet vid 1896 års riksdag, ansåg nämnda utskott böra läggas äfven det, att det syntes vara angeläget, att bidrag till ålderstillägg lemnades af vederbörande kommun, då derigenom säkerhet vunnes, att

denna löneförhöjning komme endast de lärare till godo, som vore verkligen förtjente deraf.

Hvad sålunda vid föregående riksdagar i anledning af dylika framställningar anförts och vunnit gillande, anser utskottet äfven nu innebära fullt skäl att afstyrka de ifrågavarande motionerna.

Utskottet hemställer alltså,

att ofvan berörda af herrar C. O. Johansson och S. O. Nylander väckta motioner icke må af Riksdagen bifallas.

2:o.

Ang. det till
folkskolelärare
och folkskole-
lärarinnor ut-
gående kofoder.

I en inom Andra Kammaren af herr N. Nilsson i Skärhus väckt motion (n:o 86) har föreslagits, att till värdet af det till lärare eller lärarinna vid folkskolan utgående kofoder, vare sig detta utginge in natura eller ersättes kontant, statsverket måtte bidra med två tredjedelar, dock högst med sextiosex kronor 67 öre för hvarje ordinarie folkskolelärare- eller lärarinne-befattning, samt att för detta ändamål Riksdagen måtte anvisa ett förslagsanslag af 360,000 kronor.

Till stöd för denna framställning har motionären erinrat, hurusom under de senare åren vårt lands folkskoleväsen erhållit en för hvarje sann folkskolevän glädjande utveckling, bland annat, genom tillkomsten af flera tidsenliga skolhus samt bättre och tidsenligare undervisnings- och skolmateriel, men derigenom hade äfven församlingarnas utgifter för skolväsendet i synnerligt afsevärd grad stegrats. Denna stegring af församlingarnas utgifter hade äfvenledes egt rum genom senaste Riksdags beslut om ett andra obligatoriskt ålderstillägg till de ordinarie folkskolelärarnes löner; hvadan det vore skäl att tillse, huruvida icke församlingarnas tunga för folkskolan kunde i någon mån minskas.

En sådan minskning syntes motionären kunna åstadkommas, derest den utgift, som det nu *ensamt* ålåg församlingarna att bestrida genom att förse folkskolelärarne med kofoder eller kontant ersättning därför, också delades af staten efter samma princip, som vore gällande för lärarnes kontanta lön och ålderstillägg.

Utskottet har jemväl förehaft till behandling en af herr *J. Anderson* i Tenhult inom Andra Kammaren väckt motion (n:o 19), hvaruti föreslagits, att Riksdagen, utan ändring af äldre bestämmelser i fråga om tillhandahållande af kofoder, måtte besluta, att vid folkskolor eller annan dermed jemförlig anstalt med examinerad lärare eller lärarinna kofodret måtte få ersättas med minst 100 kronor, deraf staten skulle tillsläppa $\frac{2}{3}$ och vederbörande skoldistrikt $\frac{1}{3}$, och att, der kofoder utginge in natura, staten måtte godtgöra sådant skoldistrikt efter lika beräkning, nemligen med 66 kronor 67 öre, och i sammanhang dermed öka förslagsanslaget till »lönestillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor» med 360,000 kronor.

Beträffande de skäl, som motionären anført till stöd för sitt förslag, tillåter sig utskottet hänvisa till sjelfva motionen.

Ifrågavarande två motioner skilja sig från hvarandra derutinnan, att i den förstnämnda yrkats allenast, att staten måtte bidraga till ersättande af det till lärare vid folkskolan utgående kofodret, under det att den senare innefattar förslag jemväl derom att, då dylik förmån utgår i kontant, värdet deraf måtte få ersättas med minst 100 kronor.

Ehuru sistnämnda förslag synes utskottet vara synnerligen beaktansvärdt, har utskottet likväl icke funnit sig öfvertygadt om nödvändigheten af att en dylik bestämmelse nu meddelades. Frågan härom har vid flera särskilda tillfällen varit föremål för Riksdagens pröfning, men ej vunnit den anslutning, som för dess genomförande kräfts. Att förhållandena numera så ändrats, att frågan kan anses hafva kommit i annat läge, än då framställningar i samma syfte af Riksdagen afslagits, har utskottet icke kunnat finna.

Hvad deremot angår det i först omnämnda motion framställda förslaget, att staten måtte i samma proportion som beträffande folkskolelärnarnes aflöning i öfrigt bidraga till gäldande af ifrågavarande förmån, har utskottet ansett sig böra förorda detsamma.

Den folkskolelärnarne tillerkända rätt till kofoder har allt mer och mer öfvergått från en naturaförmån till en kontant aflöningsform, och det synes utskottet billigt, att under sådana förhållanden staten liksom i fråga om folkskolelärnarnes kontanta aflöning i öfrigt bidrager med $\frac{2}{3}$. Visserligen kommer derigenom en rätt väsentlig ökning af åttonde hufvudtitelns utgifter för folkundervisningen att blifva en följd, men då härmed

vinnes en jemnare fördelning af de ganska tryckande bördorna för de enskilda kommunerna af folkskolornas upprätthållande, synes det utskottet, som om en motsvarande fördel för det allmänna ernåddes genom den föreslagna åtgärden.

Utskottet hemställer alltså:

a) att Riksdagen, med bifall till herr N. Nilssons ofvanberörda motion, må besluta, att till ersättande af det till lärare och lärarinnor vid folkskolan utgående kofoder, vare sig detta utgår in natura eller kontant, statsverket skall bidra med två tredjedelar af värdet, dock högst med sextiosex kronor 67 öre för hvarje ordinarie folkskolelärare eller lärarinne-befattning;

b) att Riksdagen vid bifall till hvad utskottet sålunda under a) hemställt, må höja förslagsanslaget till lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor, nu 4,570,000 kronor, med 360,000 kronor, till 4,930,000 kronor; samt

c) att herr J. Anderssons ofvanberörda motion icke må af Riksdagen bifallas.

Stockholm den 25 april 1899.

På det sammansatta utskottets vägnar:

O. W. REDELIUS.

Reservationer:

vid punkten 2:o mom. a) och b):
af herrar G. Billing, greve Ph. Klingspor, N. Fosser, C. H. Lundström, C. F. Pettersson och K. I. von Stapelmohr, hvilka ansett, att utskottet bort afstyrka bifall till herr N. Nilssons motion;

vid punkten 2:o mom. c):
af herr J. Anderson.